

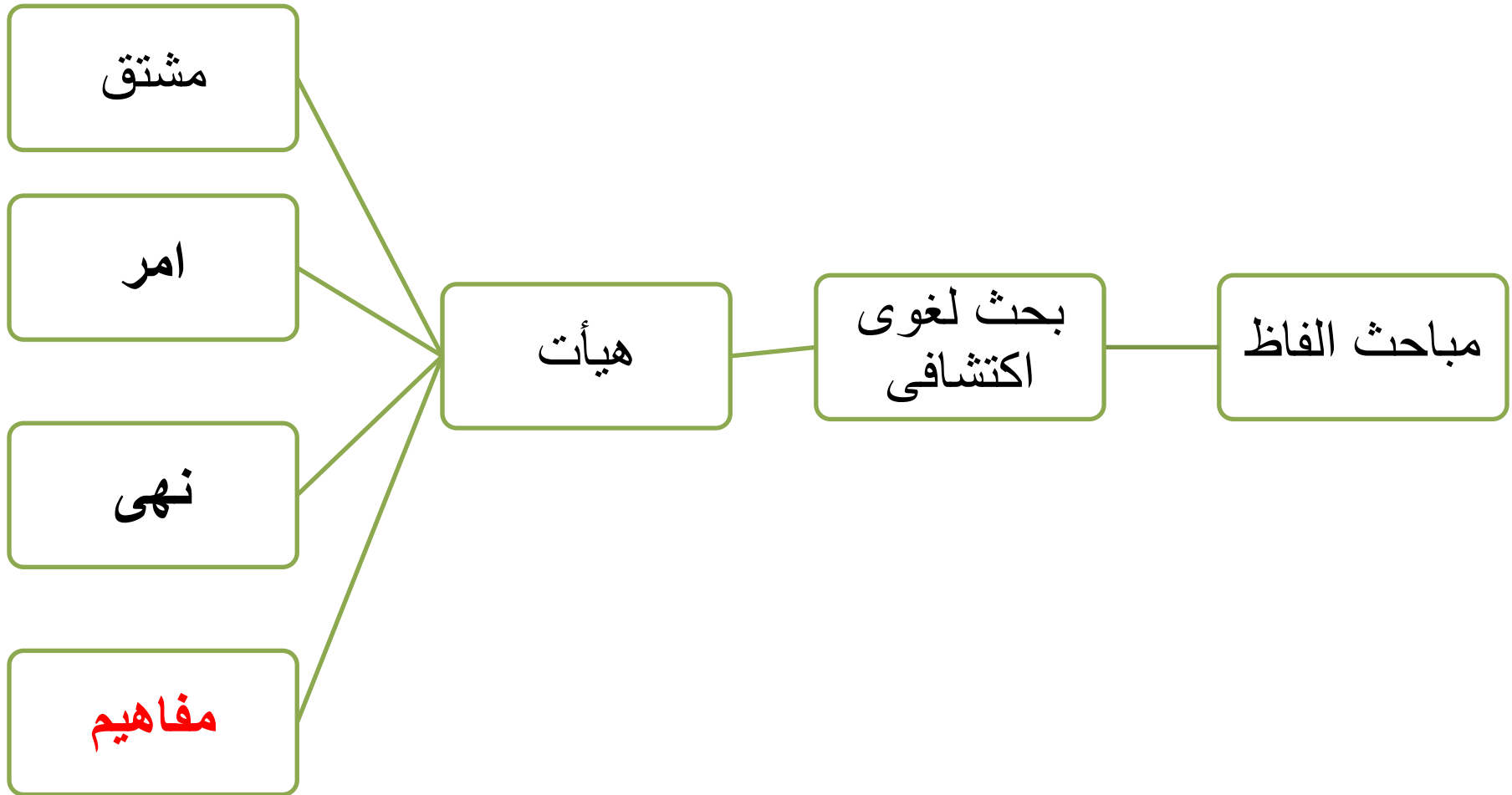
علم أصول الفقه

٨٠

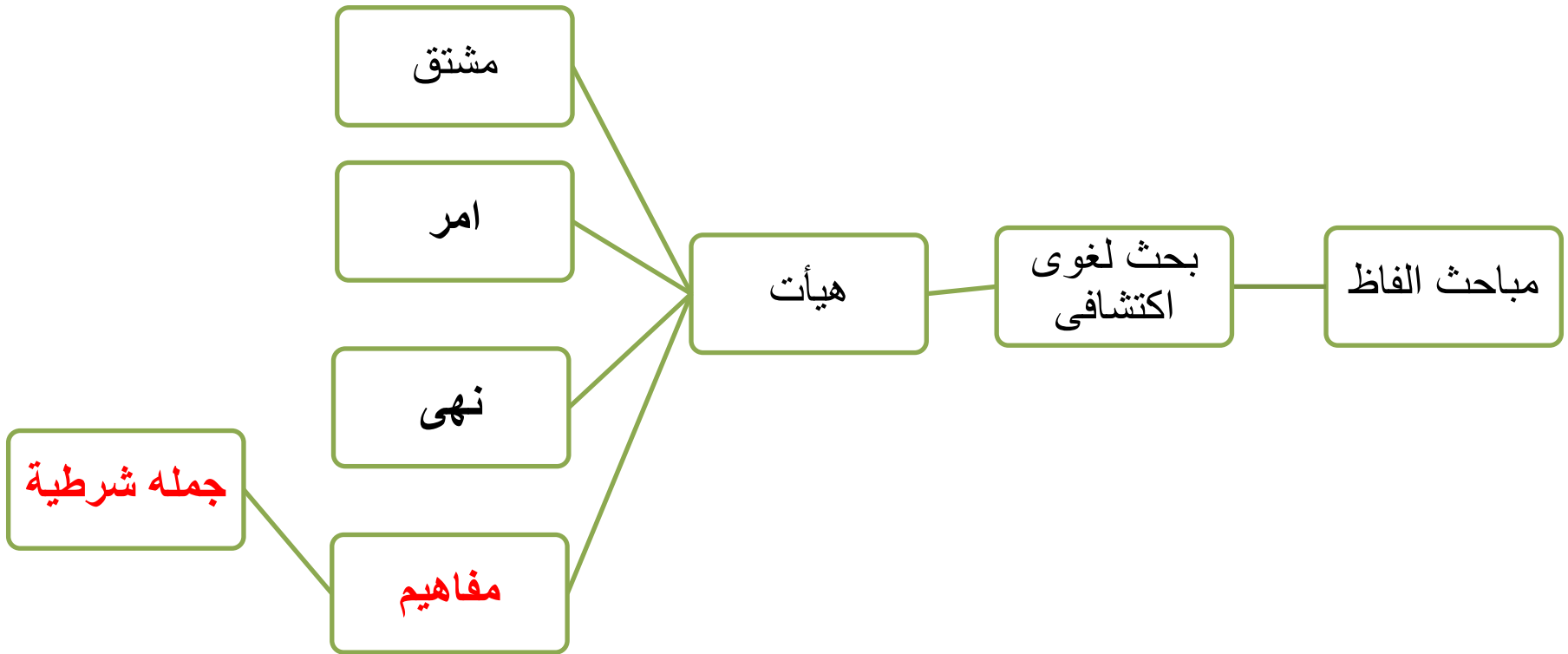
مفاهيم ٢٣-١٢-٩٥

دراسات الأستاذ:
مهدي الهادي الطهراني

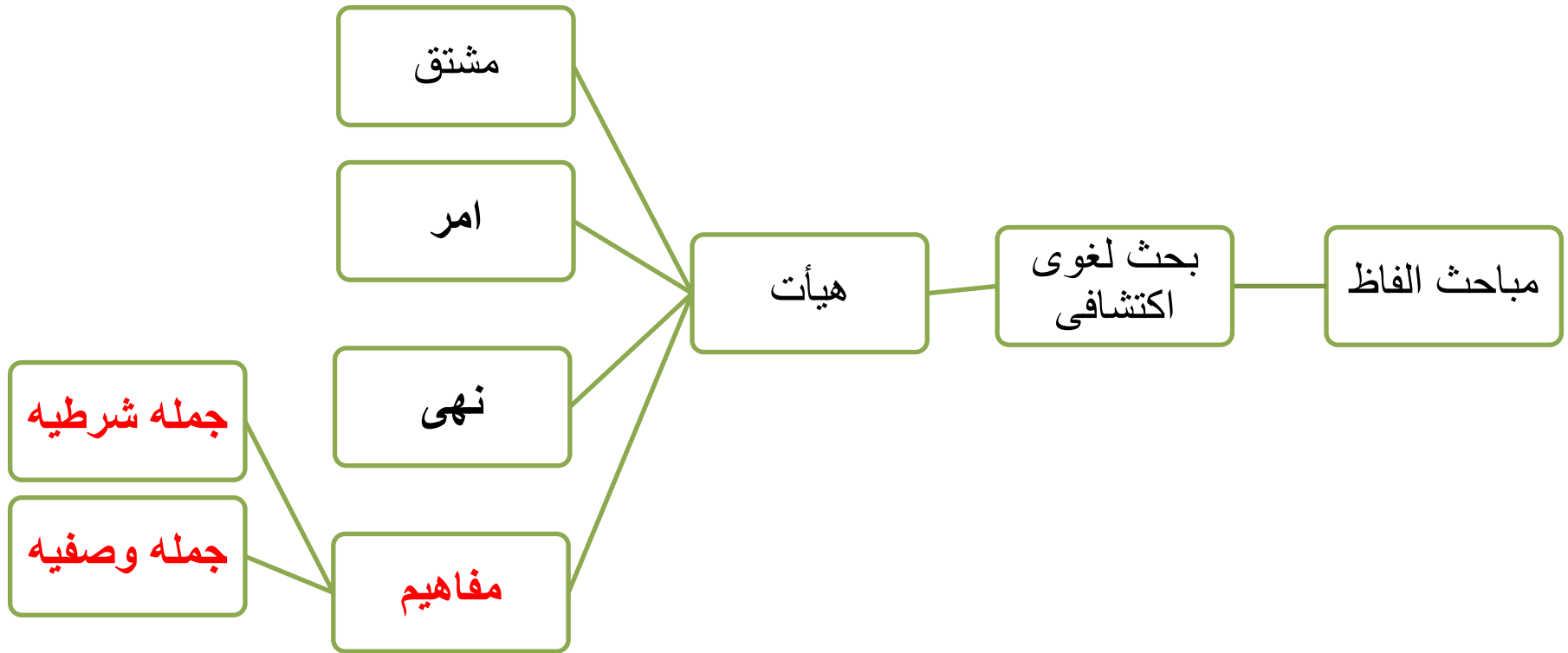
۲- تفاوت کار اصولی و لغوی در بحث الفاظ

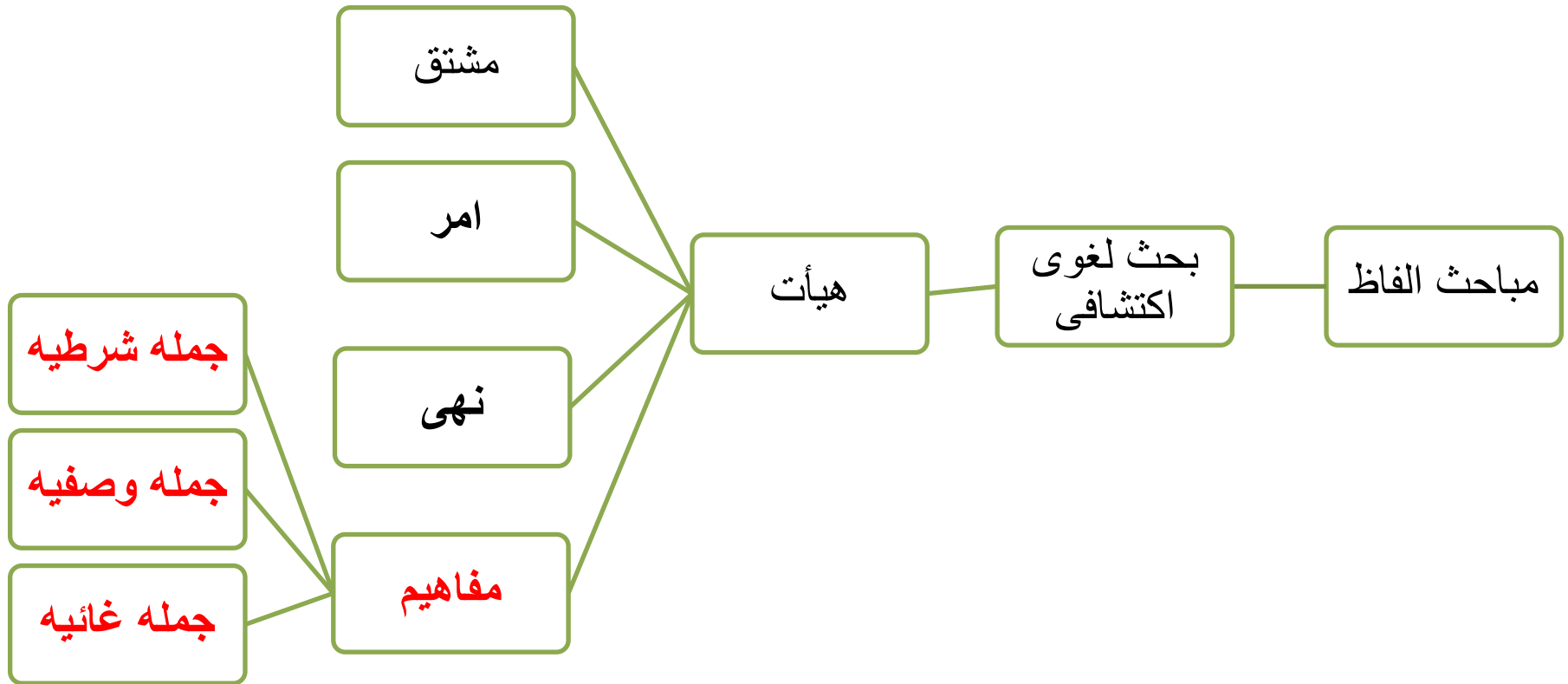
٢- تفاوت کار اصولی و لغوی در بحث الفاظ

۲- تفاوت کار اصولی و لغوی در بحث الفاظ

۲- تفاوت کار اصولی و لغوی در بحث الفاظ

الركن الثاني للمفهوم

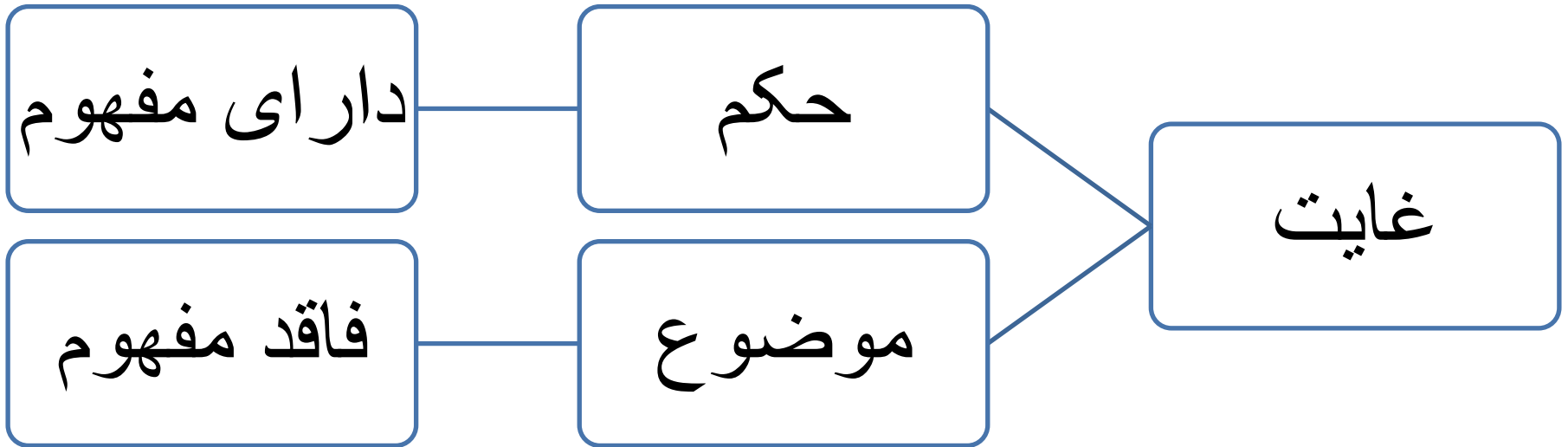
النوع

الشخص

الحكم

۳. مفهوم غایت

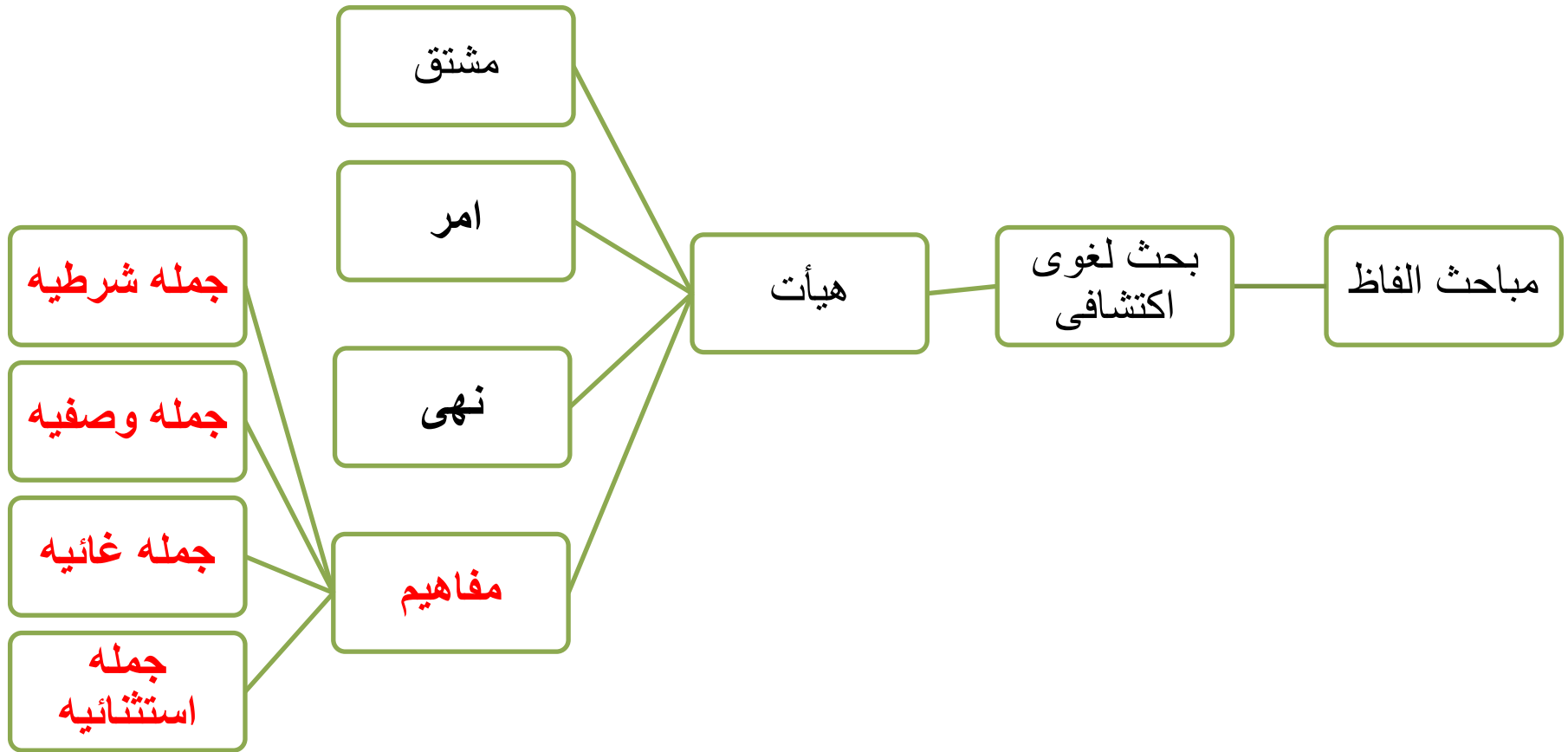
انتفاء شخص
حكم

انتفاء سنخ
حكم فى الجملة

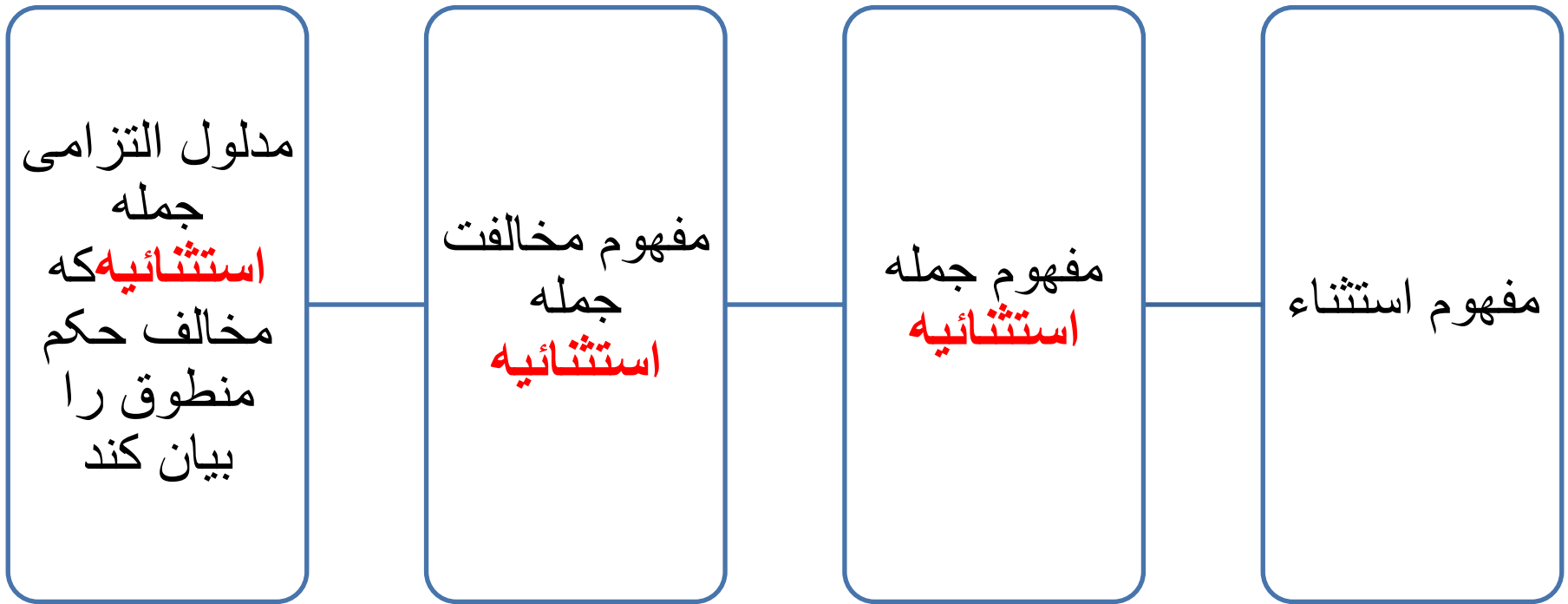
انتفاء سنخ
حكم بالجملة

مفهوم غايته

۲- تفاوت کار اصولی و لغوی در بحث الفاظ

٤. مفهوم استثناء

۴. مفهوم استثناء

- مقصود جمله استثناییه است؛ مثلاً متکلم گفت: «أكرم العلماء إلا الفساق منهم».
- توجه دارید که اگر استثناء در ناحیه موضوع باشد و نه حکم و «إلا» به معنای غیر و مانند آن باشد و به صورت صفت برای موضوع به کار رود، دیگر در حوزه بحث مفهوم وصف قرار می‌گیرد؛ مثلاً آقای صدر مثال زده است به «أكرم العالم غیر العادل» و بعضی مثال زده‌اند به «أكرم العالم غیر الفاسق» که این «غیر الفاسق»، صفت است برای «العالم»؛

۴. مفهوم استثناء

- بنابراین بحث مفهوم استثناء در جایی است که ناظر به حکم باشیم و اصلاً معنای استثناء این همین است
- وگرنه تفسیر وصفی از **استثناء** که همان؟؟؟
- استثناء منقطع است، در واقع استثناء نیست، بلکه مجاز است؛ هرچند در عربی از آن به استثناء منقطع تعبیر می‌شود.
- **استثناء** به معنای واقعی کلمه «إخراج ما لولا يخرج لدخل» است. وقتی می‌گوییم «أكرام العلماء إلا الفساق منهم» اگر ما فساق را خارج نکنیم، مشمول «أكرم العلماء» خواهد بود.

۴. مفهوم استثناء

- شهید صدر - رضوان الله علیه - می فرماید جمله استثناء در واقع به دو جمله منحل می شود. وقتی می گوئیم «أكرم العلماء إلا الفسّاق منهم» به ظاهر یک جمله است ولی در واقع دو جمله است: یک جمله «أكرم العلماء العدول» و جمله دیگر «لا تكرم العلماء الفسّاق».

۴. مفهوم استثناء

- می خواهد بگوید مدلول مطابقی «أكرم العلماء إلا الفسّاق منهم» در واقع این دو جمله است.
- شاید هم مقصود آقای صدر - رضوان الله عليه - این است که جمله استثنائیه یک مدلول مطابقی دارد و یک مدلول التزامی وقتی گفته می شود: «أكرم العلماء إلا الفسّاق منهم» مدلول مطابقی آن این است که «اکرام عالمانی که فاسق نباشند، واجب است»؛ و یک مدلول التزامی هم دارد که «عالمان فاسق وجوب اکرام ندارند»؛

۴. مفهوم استثناء

- به عبارت دیگر وقتی متکلم می گوید: «أكرم العلماء...» آنچه از نظر مفهومی اتفاق می افتد این است که وجوب اکرام می آید و همه عالمان را در بر می گیرد. وقتی می گوید: «...إلا الفسّاق منهم» این عبارت اخیر می آید و فاسقان را از بین این علما خارج می کند.

۴. مفهوم استثناء

- نکته‌ای که آقای صدر - رضوان الله علیه - اینجا می‌فرمایند این است که اگر جمله، اثباتی باشد مثل «أكرم العلماء إلا الفساق منهم» مفهوم دارد و اگر سلبی باشد مثل «لا تكرم العلماء إلا العدول منهم» مفهومش اقوی از مفهوم ترکیب اولی است.

۴. مفهوم استثناء

- ایشان برای این مطلب این نکته را ذکر کردند که اگر موجب باشد، برای دستیابی به مفهوم به اطلاق و مقدمات حکمت نیاز داریم؛ اما اگر سالبه بود، بدون نیاز به اطلاق مقدمات حکمت مفهوم را استفاده می‌کنیم؛ زیرا نفی طبیعت به نفی تمام افراد و حصص تحقق پیدا می‌کند.

۴. مفهوم استثناء

- پس وقتی می‌گویید: «لا تکرّم العلماء إلا العدول منهم» در واقع با نفی طبیعت اکرام همه انحاء و افراد اکرام را نفی می‌کند و در حقیقت سنخ حکم را نفی می‌کند در حالی که وقتی می‌گویید: «أکرّم العلماء إلا الفسّاق» منهم در ناحیه وجود ما می‌دانیم که طبیعت به وجود فردی از افرادش موجود می‌شود؛ بنابراین وقتی یک شخصی از اشخاص تحقق پیدا می‌کند، یک شخصی از اشخاص حکم ثابت می‌شود که در ناحیه مستثنی آن شخص منتفی می‌شود و ما برای اینکه ثابت کنیم سنخ منتفی شده است، به اطلاق و مقدمات حکمت نیاز داریم.

۴. مفهوم استثناء

- در بحث امر و نهی گفتیم چون امر طلب ایجاد است و وجود طبیعت به وجود فردی از افرادش است، با تحقق یک فرد مأمور به تحقق پیدا می‌کند. به همین دلیل لازم نیست در موارد امر ما مأمور به را مکرراً تحقق ببخشیم؛
- اما از آنجا که در ناحیه نهی، مطلوب نفی یک شیء است و عدم شیء به انتفاء تمام افراد و تمام حصص آن تحقق می‌یابد، برای اینکه نهی را امثال کنیم، باید از تمام افراد طبیعت اجتناب کنیم. در حقیقت آقای صدر - رضوان الله علیه - آن حرف را در این بحث ما هم تطبیق می‌کند.